

Remissvar på Naturvårdsverkets slutredovisning från IVL Svenska Miljöinstitutet. KN2025/01294

IVL Svenska Miljöinstitutet (IVL) tackar Klimat- och näringslivsdepartementet för möjligheten att lämna synpunkter på Naturvårdsverkets slutredovisning av regeringsuppdraget att lämna förslag till genomförande av det nya luftkvalitetsdirektivet i svensk rätt (ärendenummer NV-07169-24).

Vårt yttrande är främst baserat på våra erfarenheter inom luftvårdsområdet, som utförare av forskning, luftövervakning och utredningar åt Naturvårdsverket, men även som konsultstöd åt kommuner, länsstyrelser och Luftvårdsförbund. IVL har bl.a. drivit de fyra nationella EMEP-stationerna sedan 1970-talet, på uppdrag av Naturvårdsverket.

IVL är generellt positiv till förslagen om genomförande av EU:s nya Luftdirektiv (2024/2881). Nedan presenteras IVL:s syn på några av förslagen till genomförandet.

3.2 Behöriga myndigheter ska utses för vissa ansvarsområden

I Luftkvalitetsdirektivet anges att "medlemsländerna utser behöriga myndigheter eller organ" till referenslaboratorie. Naturvårdsverket föreslår en ändring av skrivningen i nuvarande Luftkvalitetsförordning från "Naturvårdsverket ska utse ett nationellt referenslaboratorium för luftkvalitet" till "Naturvårdsverket ska utse en statlig myndighet att vara nationellt referenslaboratorium för luftkvalitetsmätningar".

IVL ifrågasätter nödvändigheten i att en "statlig myndighet" utgör referenslaboratorie, och inte enligt kravet i Luftdirektivet en "behörig myndighet eller organ". Det sistnämnda är ett vanligt förfarande i övriga EU. I Norge (ingår ju dock ej i EU) är det t.ex. NILU – ett oberoende forskningsinstitut - som är referenslaboratorie.

Referenslaboratoriet för mätningar (Reflab-mätningar) har en mycket viktig roll i att kvalitetssäkra de mätningar som utförs av kommuner och Naturvårdsverket. Naturvårdsverket anger även att Reflab-mätningar idag ger ett viktigt stöd åt kommunerna och Naturvårdsverket genom bland annat vägledning, om kontroll

av luftkvalitet genom mätningar och genomför regelbundna stationsbesök för att säkerställa kvalitetssäkerhetsrutiner samt att mätnätverken är välfungerande.

IVL tillstyrker Reflab-mätningars viktiga roll, men har upplevt en viss resursbrist i att uppfylla alla de krav som de ålagts. Med tanke på det förmodade ökande mätbehovet till följd av strängare gränsvärden i det nya Luftdirektivet bedömer vi att behovet av stöd till kommunerna torde öka och därmed även Reflab-mätningars resursbehov.

3.3 Kontroll av luftkvalitet genom samverkan och Sveriges zonindelning

Naturvårdsverket bedömer att en länsvis zonindelning för kontroll av de flesta föroreningar är lämpligast för att genomföra det nya direktivets krav i Sverige. För långdistanstransporterade luftföroreningar, ozon och PM2.5 samt för den genomsnittliga exponeringen föreslår man istället en indelning genom Nuts 1-regioner.

IVL tycker att Naturvårdsverkets analys är omfattande och tydlig och håller med om lämpligheten i en länsvis zonindelning, då det i dagsläget ofta är i länsvis form som samverkan mellan kommuner bedrivs redan idag, vanligen via Luftvårdsförbund.

3.4.1 Uppdatering av utvärderingströsklarna och kontrollförfarandet i relation till dessa.

Naturvårdsverket föreslår att en utvärderingströskel för PM10 för dygnsmedelvärde ska behållas i Luftkvalitetsförordningen trots att endast en utvärderingströskel för årsmedelvärde finns i Luftdirektivet. Motivet är att vi i Sverige i första hand har problem med höga dygnshalter av PM10 samt att den nya utvärderingströskeln för PM10 för årsmedelvärde inte är lika sträng som den befintliga nedre utvärderingströskeln för PM10 för dygnsmedelvärde.

IVL uppskattar Naturvårdsverkets omfattande analys av konsekvenserna och håller med om det orimliga i att konsekvensen med föreslagen utvärderingströskel för PM10 för årsmedelvärde är färre överskridanden än för tidigare nedre utvärderingströskeln för dygnsmedelvärde. Vi tillstyrker därför en komplettering av Luftdirektivets utvärderingströskel för årsmedelvärde med en för dygnsmedelvärde.

3.4.4 En nationell modellering behövs för att stödja kommunernas kontroll av luftkvalitet.

Naturvårdsverket föreslår att det ska tas fram en årlig nationell modellering av halterna av kvävedioxid och partiklar (PM10 och PM2.5) som stöd för kommunerna. Detta då antalet kommuner som behöver ta fram ett åtgärdsprogram förväntas öka med de nya gränsvärdena i direktivet, men också för att möjliggöra det nya kravet i Luftdirektivet på att beskriva en mätplats rumsliga representativitet.

IVL tycker det är positivt med den nationella modelleringen för att ge samtliga kommuner/städer en enhetlig och standardiserad metod för grundläggande kontroll av luftkvalitet. Eftersom sakkunnigheten inom luft varierar kraftigt mellan olika kommuner krävs dock en tydlig praxis för hur den nationella modelleringen bör användas, samt om, och i så fall vilken typ av vidare utredning som är krävs beroende på vad den nationella modelleringen indikerar. Det bör även vara tydligt vad den nationella modelleringen inte kan användas till eller är tillräcklig för. Oberoende sakkunniga parter bör ges möjlighet att läsa och bidra vid utformning av denna praxis.

Då vidare åtgärder krävs bör det även finnas tydliga riktlinjer för vidare modellutvärdering av åtgärder och förändringar, till exempel när är SIMAIR tillräckligt och när behövs mer avancerad (e.g. CFD) modellering?

En viktig del i hur vederhäftig den nationella modelleringen blir är möjligheten till validering. I dagsläget är antalet mätstationer, i synnerhet i urban bakgrund, i Sverige bristfälligt i valideringshänseende. Då luftmätningar i tätorter är kommunernas ansvar behöver tydliggörande avseende vem som ansvarar för att antalet mätstationer är tillräckligt för validering av den nationella modelleringen.

Som Naturvårdsverket påvisar innebär den nationella modelleringen stora fördelar för SMHI genom att den strategiska kompetensförsörjningen och underhåll av system och modeller säkerställs.

IVL bedömer att denna centralisering av modellverksamhet kan vara en nackdel för andra modellutvecklare, konsulter och professionella användare i Sverige. Vi ställer oss därför positiva till Naturvårdsverkets förslag om årliga möten mellan Reflab-modeller, Naturvårdsverket och modellanvändare i syfte att dela erfarenheter, sprida information och bästa praxis samt återkoppla avseende granskning av rapporterade resultat. IVL förutsätter vidare att de underlag, som

Naturvårdsverket nämner kommer vara tillgängliga för konsultföretag och professionella användare, motsvaras av full transparens och tillgång till indata.

3.4.6 Befintliga mätstationer ska utvecklas till superstationer för övervakning i regional bakgrund

Naturvårdsverket anser att de befintliga nationella EMEP-stationerna bör utvecklas till superstationer i enlighet med Luftdirektivets nya krav. På det sättet behålls kontinuiteten i långa mätserier samt att redan befintlig infrastruktur kan utnyttjas.

På uppdrag av Naturvårdsverket driver IVL i dagsläget de nationella EMEP-stationerna. IVL håller med om fördelen att kunna fortsätta med de långa tidsserier av mätdata som finns. En komplettering av dessa med nya ämnen ger en gedigen grund att stå på för Sveriges luftvårdsarbete samt ett ovärderligt underlag för forskning och förståelse för intransport av luftföroreningar och haltutvecklingen i Sverige

På samma sätt som för den nationella modelleringen behövs möten mellan utövare av luftkvalitetsmätningar. IVL hoppas därför ha en fortsatt möjlighet att få delta på de gemensamma mötena för de europeiska och nordiska referenslaboratorierna, vilka är väldigt värdefulla för erfarenhetsutbyte avseende mätmetoder och kvalitetssäkerhet för driften av EMEP-stationerna.

Med vänlig hälsning

IVL Svenska Miljöinstitutet AB

John Rune Nielsen
VD